

шніх справ посягань на життя та здоров'я працівників міліції у зв'язку з їх службовою діяльністю: Дис. канд. ... юрид. наук: 12.00.08 /НАВСУ. -К., 2002. -226 с.

28. Лефтеров В.О., Тімченко О.В. Психологічні детермінанти загибелі та поранень працівників органів внутрішніх справ. -Донецьк: Донецьк. ін.-т внутр. справ при Донецьк. нац. ун-ті, 2002. -322 с.

29. Закон України «Про міліцію» від 20.12.1991 р. // ВВР України. - 1991. -№ 4. -Ст.20.

30. Готлиб Р.М., Романова Л.И. Виктимологические аспекты профилактики преступлений против личности //

Виктимология и профилактика правонарушений: Сб. науч. тр. /Иркутск. гос. ун-т им. А.А. Жданова. -Иркутск. -1979. -189 с.

31. Гарбузов В.И. Практическая психотерапия, или как вернуть ребенку и подростку уверенность в себе, истинное достоинство и здоровье. -СПб.: АО «Сфера», 1994. -158 с.

32. Метелица Г. Гоп-стоп. Алгоритм выживания // Криминал-Экспресс. -9-15.12.2004. -№ 49.

Надійшла до редколегії 14.12.2005

ЛАКТИОНОВА Т.В. ИНДИВИДУАЛЬНАЯ ВИКТИМОЛОГИЧЕСКАЯ ПРОФИЛАКТИКА НАМЕРЕННЫХ УБИЙСТВ И ТЯЖЕЛЫХ ТЕЛЕСНЫХ ПОВРЕЖДЕНИЙ

Рассмотрены возможности и перспективы индивидуальной коррекции виктимных черт потенциальных жертв намеренных убийств и тяжелых телесных повреждений с учетом типизации виктимного поведения.

LAKTIONOVA T.V. INDIVIDUAL VICTIM PREVENTIVE MAINTENANCE OF THE GOING MURDERS AND HEAVY PHYSICAL INJURIES

Opportunities and prospects of individual correction victim features of potential victims of the going murders and heavy physical injuries are considered in view of victim behavior typing.

V.V. МАЛІКОВ

УМВС України у м. Севастополі

УДК 341.945

СПІВВІДНОШЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ З ІНШИМИ СФЕРАМИ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН¹

Розглянуто сутність суміжних із громадським порядком суспільних відносин.

Захист прав і свобод громадян у сфері громадського порядку - одна із широкого кола проблем, що постає на шляху побудови правової держави. Проаналізувавши наукові праці вчених, які досліджували поняття, зміст та сутність терміну "громадський порядок", його співвідношення з іншими сферами суспільних відносин (О.М. Бандурки, М.В. Білоконя, Є.О. Безсмертного, І.І. Веремеєнка, І.П. Голосніченка, О.М. Ключова, О.М. Музичука, О.Є. Луньова, Л.Л. Попова, І.М. Пахомова, А.В. Сєрьогіна та ін.), ми дійшли до висновку, що до суспільних відносин, пов'язаних з громадським порядком, необхідно віднести громадську безпеку, правопорядок, громадський благоустрій, внутрішній розпорядок на підприємствах, в установах та організаціях, охорону передбачених законом форм власності, безпеку держави. Аналіз суміжних з громадським порядком суспільних відносин є метою статті. Новиз-

на роботи полягає у тому, що в ній в новому аспекті розглянуто співвідношення громадського порядку з іншими сферами суспільних відносин. Отже, перейдемо до безпосереднього розгляду їх сутності.

Громадський порядок, перш за все, характеризується громадською безпекою, яку повинні забезпечувати спеціальні органи виконавчої влади шляхом нагляду та застосування адміністративного примусу до осіб, що порушують цей порядок. Не випадково, один із підрозділів міліції, який у відповідності зі ст.7 Закону України "Про міліцію" [1] здійснює адміністративну діяльність, має назву міліції громадської безпеки. Це говорить про те, що і громадський порядок, і громадська безпека - це об'єкти захисту, здійснюваного органами внутрішніх справ за допомогою адміністративної діяльності. Таким чином, одним із основних, найважливіших напрямків діяльності міліції щодо охорони правопорядку та забезпечення громадської безпеки є адміністративна діяльність, її навіть в законодавчому переліку поставлено на перше місце.

¹ Первинна рекомендація з напрямку досліджень: канд. юрид. наук Іншин М.І. (НУВС).

Для з'ясування співвідношення понять "громадський порядок" і "громадська безпека" доцільним є дослідження термінів "порядок" і "безпека". Так, під порядком прийнято розуміти: 1) стан урегульованості суспільних відносин нормами права, моралі, звичаями, правилами співжиття - нормами громадських організацій. Таким чином, упорядкованість суспільних відносин означає їх сформованість правовими та іншими нормами; 2) результат дотримання членами суспільства встановлених правил і норм поведінки. Громадський - це той, який стосується невизначеної кількості осіб членів суспільства. Тобто, громадський порядок - це наявність відповідних правил і норм поведінки, які поширюються на всіх членів суспільства та результат їх дотримання [2]. Такі правила і норми поведінки є загальновизначеними та загальноприйнятими. Громадський порядок встановлюється з метою досягнення інтересів усього суспільства, задоволення спільних потреб в створенні обстановки спокою і безпеки, нормального ритму праці, стосунків між людьми, виховання підростаючого покоління в дусі моральних засад, прийнятих для суспільства, умов для відпочинку та задоволення побутових потреб. Громадський порядок передбачає, насамперед, повагу до законних прав та інтересів інших осіб, недопущення задоволення своїх інтересів на шкоду іншим людям, державі та суспільству в цілому.

У суспільних відносинах у сфері громадської безпеки, термін "громадський" має таке ж значення, як і в понятті "громадський порядок", тобто той, який стосується невизначеної кількості осіб, кожного, хто потрапив в зону небезпеки. Під "безпекою" ж звичайно розуміють відсутність небезпеки, її попередження, стан, при якому не спричиняється й не може бути спричинена шкода, надійність, стабільність чого-небудь [3, с.45-55]. Тобто, в буквальному значенні громадська безпека - це безпека громади, всього суспільства. Суспільні відносини в сфері громадської безпеки характеризуються такими ознаками: складаються з приводу забезпечення безпеки не лише невизначеної кількості осіб, але й невизначеного кола правоохоронюваних інтересів; гарантують безпеку інших суспільних цінностей (особи, власності тощо), створюючи навколо них своєрідну захисну оболонку, яка попереджує спричинення насильницької шкоди. В свою чергу, порушення відносин громадської безпеки - вчинення відповідних правопорушень - полягає у заподіянні шкоди благам, які охороняються самостійними правовими нормами; відносини громадської безпеки спрямовані на те, щоб попередити шкоду від джерел та видів діяльності, які становлять підвищену небезпеку для оточуючих (транспорт, виробництво, зброя, інші загальнонебезпечні предмети).

Таким чином, розмежовуючи категорії громадського порядку і громадської безпеки, в першу чергу треба визначити об'єкт правових відносин у сферах, які розглядаються, що дозволить більш чітко виділити відповідні адміністративні делікти. Аналізуючи зв'язок понять та правових інститутів, які характеризують громадську безпеку, деякі автори називають серед ознак, які впливають на стан громадської безпеки, зовнішні обставини [4, с.39-41]. Це - нормальна життєдіяльність людей та усунення негативних наслідків, джерел підвищеної небезпеки і забезпечення цих відносин законами та іншими правовими нормами. Громадська безпека включає такі відносини, які попере-

джують або усувають шкідливі для життя та здоров'я людини наслідки, що можуть бути заподіяні в результаті дій людей або штучним чи природним джерелом підвищеної небезпеки.

Найважливішою рисою громадської безпеки є урегульованість дій конкретних осіб, що виконують відповідні операції з джерелами підвищеної небезпеки. Забезпечення громадської безпеки залежить у таких випадках від того, наскільки є можливість нейтралізувати негативні сторони впливу людини і техніки, наприклад, при експлуатації автомобільного, залізничного, водного, морського і річкового транспорту, при використанні у виробництві технологічних процесів, які базуються на застосуванні електромагнітних та іонізуючих випромінювань, хімічних речовин, технічних пристроїв, які мають великі швидкості та потужності. Отже, під громадською безпекою ми розуміємо сукупність суспільних відносин, пов'язаних з попередженням чи усуненням загрози для життя і здоров'я людей та їх майна, які можуть виникнути внаслідок дій людей або прояву негативних властивостей джерел підвищеної небезпеки, тобто, на громадську безпеку посягають усі адміністративні правопорушення, які так чи інакше заподіюють або створюють загрозу заподіяння шкоди життю і здоров'ю людей. З огляду на це, до проступків, які посягають на громадську безпеку і справи про які підвідомчі міліції, можна віднести: а) адміністративні проступки, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів або психотропних речовин, а також самогону та інших міцних напоїв домашнього вироблення; б) адміністративні проступки, що посягають на відносини, які забезпечують безпечну експлуатацію транспорту; в) адміністративні проступки в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Як видно з наведеного, склади адміністративних проступків, що посягають на громадську безпеку, справи про які підвідомчі міліції, поміщено до різних глав КпАП, це глави 5, 9, 10, 14 [5, с.305]. При цьому, тільки остання глава називає громадську безпеку як об'єкт правопорушень, у зв'язку з чим, мабуть, було б доцільним розмістити всі проступки, які посягають на громадську безпеку, в окремій главі КпАП. У свою чергу, до правопорушень, що посягають на громадський порядок, доцільно віднести: дрібне хуліганство (ст.173 КпАП) та розпивання спиртних напоїв в громадських місцях і появу в громадських місцях у п'яному вигляді (чч.1 і 2 ст.178).

Не дивлячись на те, що громадський порядок і громадська безпека - самостійні поняття, категорії та явища, між ними є тісний діалектичний взаємозв'язок. Так, недопущення масових безладь створює умови, які перешкоджають можливим порушенням правил дорожнього руху, протипожежних правил, створенню аварійних ситуацій на транспорті. У той же час неухильне виконання правил, які сприяють забезпеченню громадської безпеки, гарантує надійне забезпечення громадського порядку. Наприклад, заборона розпивання спиртних напоїв, гра в азартні ігри на борту літака попереджують можливі хуліганські проступки в особливих умовах.

Про співвідношення громадського порядку і правопорядку в науковій літературі висловлювалися різні думки. Так, Г.С. Котляревський вважає, що громадський порядок "обіймає собою поняття правопорядок" [6, с.100]. Як зазначає С.В. Кечекьян, правопорядок полягає у точному і

неухильному дотриманні правових норм, реалізацію їх вимог в певних суспільних відносинах. Це не просто норми права, а норми права в їх здійсненні, разом з конкретними правами й обов'язками, мережею правовідносин, що відповідають нормам права [7, с.30]. Виходячи із сформованого в юридичній науці поняття правопорядку як системи суспільних відносин, заснованих на дотриманні правових норм, установлених державою, доцільно визначити загальні ознаки правопорядку і громадського порядку: по-перше, вони складаються з однорідних по своїй соціальній природі ідентичних суспільних відносин: по-друге, відносини, що їх утворюють, регулюються чинними в суспільстві соціальними нормами, що у силу обумовленості їх економічним базисом країни виступають як єдиний комплекс правил поведінки. Одночасно не можна не бачити й істотних розходжень між ними. Правопорядок складається із усієї сукупності врегульованих нормами права суспільних відносин, тоді як громадський порядок складають лише деякі з цих відносин. Інші відносини в зазначеній сфері регулюються соціальними нормами (моралі, звичаї). У даному випадку держава надає роль регулятора цих відносин не правовим нормам, залишаючи за собою можливість їх забезпечення лише заходами виховання, переконання й організації.

Таким чином, обсяг правовідносин в сфері громадського порядку охоплює ширше коло питань, ніж обсяг відносин громадського порядку у вузькому розумінні цієї категорії. Відрізняється правопорядок від громадського порядку також і засобами регулювання: правопорядок - лише нормами права, а громадський порядок, крім цього, регулюється нормами моралі та звичаями.

Суміжною з громадським порядком є також сфера громадського благоустрою. В організаційно-технічному значенні під цим терміном розуміється система планування і забудови населених пунктів чи громадських місць, їх обладнання і підтримання в стані, необхідному для трудової діяльності і відпочинку громадян [8, с.26]. Вирішення завдань в сфері благоустрою має безпосередній зв'язок із громадським порядком, і є у ряді випадків необхідною передумовою для успішного здійснення функцій по його охороні. Важливе значення для його забезпечення мають, наприклад, такі елементи благоустрою, як правильне планування житлових масивів і зон відпочинку, розміщення підприємств торгівлі і громадського харчування, видовищних установ, освітлення дворів і під'їздів тощо. Про взаємозв'язок цих понять вказує і те, що деякі порушення правил благоустрою носять характер неповаги як до правових приписів, так і до громадської моралі, наприклад, псування і забруднення садово-паркового устаткування, пошкодження чи знищення зелених насаджень тощо. Нормативні акти зазначені дії відносять до числа порушень громадського порядку, тому, що за своїми об'єктивними ознаками і суб'єктивною стороною поведінки правопорушника вони, в першу чергу, завдають шкоду соціальним нормам, тобто нормам моралі та звичаям. Говорячи про суміжність сфери громадського порядку і громадського благоустрою, необхідно вказати на їх суттєве розходження. Так, на відміну від громадського порядку, благоустрій переважно пов'язаний з відношенням людей до певних речей і регулюється організаційно-технічним пра-

вилами, що встановлюють порядок використання об'єктів і утримання їх у належному для цього стані.

Для характеристики сфери громадського порядку важливе значення має встановлення його взаємозв'язку з внутрішнім трудовим розпорядком на підприємствах, в установах і організаціях, тобто, із дисципліною праці. Більшість працівників за порушення правил дисципліни несуть відповідальність згідно з приписами трудового законодавства, і лише дисциплінарна відповідальність службовців, що реалізують свої повноваження поза рамками трудового договору чи правил внутрішнього трудового розпорядку, регулюється, крім КЗпП, іншими правовими актами (законами, указами Президента України, відомчими нормативно-правовими актами). Значна кількість державних службовців несе дисциплінарну відповідальність не тільки за дисциплінарні проступки, пов'язані з невиконанням чи неналежним виконанням покладених на них обов'язків, але й за перевищення своїх повноважень, недотримання обмежень щодо державної служби, вчинення діянь, що дискредитують орган, де службовець працює, або його звання (норм моралі), присяги, обов'язків, передбачених у контракті, військової честі та ін.

Звертає на себе увагу і взаємозв'язок громадського порядку з охороною власності, про що свідчить те, що суспільні відносини, які входять у ту чи іншу сферу, можуть виникати у зв'язку з одними і тими ж юридичними фактами. Прикладом може служити охорона пам'яток культури, які є частиною єдиної державної або муніципальної власності, а отже, знищення, руйнування чи їх псування породжують відносини, пов'язані з охороною певного виду власності. У даному випадку відносини, що виникають у сфері громадського порядку, охороняються кримінально-правовими і адміністративно-правовими нормами, а відносини, пов'язані з охороною власності - цивільно-правовими засобами. Охорона громадського порядку й охорона власності в діяльності державних органів іноді зливаються в єдиний процес. Незважаючи на це, відносини щодо охорони власності не повинні отожднюватися з відносинами, що складаються в процесі охорони громадського порядку. Варто прийняти до уваги і те, що охорону різних видів власності не можна зводити лише до так званого "зовнішнього захисту" деяких її об'єктів. Завдання щодо охорони власності вирішуються в процесі діяльності різних органів держави, включаючи органи планування й обліку, органи управління економікою, контролю і спеціальні державні органи, що здійснюють функції із боротьби з розкраданнями власності. Через це усе різноманіття відносин і зв'язків щодо охорони власності було б неможливо звести до вузьких, обмежених рамок громадського порядку. Означені вище сфери суспільних відносин, хоча і взаємозалежні між собою, але не є ідентичними. Врахування їх відмінних ознак має важливе значення при застосуванні заходів адміністративної відповідальності. Суспільні відносини, як у сфері громадського порядку, так і охорони власності, охороняються різними правовими нормами, що дає змогу в кожному випадку вчинення правопорушень з'ясувати усі обставини справи та притягнути правопорушника до певного виду юридичної відповідальності.

Таким чином, з'ясування співвідношення громадського порядку з іншими сферами суспільних відносин надасть

зможу більш чітко визначити його зміст. Справа в тому, що і до цього часу в правовій літературі чітко не відокремлені суспільні відносини у сфері громадського порядку від інших відносин. Сьогодні загально визнано, що громадський порядок представляє собою складне соціальне явище, і його забезпечення вимагає комплексного підходу. Поняття громадського порядку потрібно завжди чітко розуміти. Не можна звужувати або занадто розширювати відносини, що складають його зміст. Правильне вирішення цього питання має і важливе практичне значення, так як розширення тлумачення поняття "громадський порядок" може спричинити безпідставне втручання правоохоронних органів, зокрема міліції у відносини, які не знаходяться під її охороною, призвести до втручання у сферу особистого життя громадян і порушення законності. Тому не випадково Верховний суд України і обласні суди неодноразово застерігали судові, слідчі органи та органи внутрішніх справ від помилок, які пов'язані з необґрунтованим розширенням поняття громадського порядку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про міліцію» від 20.12.1990 р. //

Надійшла до редколегії 05.07.2005

МАЛИКОВ В.В. СООТНОШЕНИЕ ОБЩЕСТВЕННОГО ПОРЯДКА С ДРУГИМИ СФЕРАМИ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ

Рассмотрена сущность смежных с общественным порядком общественных отношений.

MALIKOV V.V. PARITY OF THE CIVIL ORDER WITH OTHER SPHERES OF PUBLIC ATTITUDES

The essence adjacent with the civil order of public attitudes is considered.

ВВР УРСР. –1991. –№ 4. –Ст.20.

2. Тацій В.Я., Битяк Ю.П., Грошовий Ю.М., Цвік М.В. Конституція України – основа реформування суспільства. –Х.: Право, 1996. –96 с.

3. Андриевский И.Е. Полицейское право. –Спб.: Тип. Прац, 1874. –Ч.1: Введение и часть 1. Полиция безопасности. –ХУП. –648 с.

4. Развадовский В. Деятельность милиции по обеспечению безопасности дорожного движения // Юридический вестник. –1999. –№ 1. –С.39-41.

5. Комзюк А.Т. Административный примус в правоохоронній діяльності міліції України: Дис... докт. юрид. наук: 12.00.07 /НУВС. –Х., 2002. –408 с.

6. Котляревський Г.С. Некоторые вопросы советского социалистического правопорядка // Ученые записки ВЮЗИ. -1982. -Вып.ХІ. –С.97-104.

7. Качекьян С.В. Правоотношения в социалистическом обществе. –М.: АН СССР, 1980. –141 с.

8. Кивалов В.П. Общественное благоустройство, как объект административно-правовой защиты. –М.: Изд-во «Спарк», 1992. –57 с.

О.А. МАРТЫНЕНКО

канд. юрид. наук

Национальный университет внутренних дел

УДК 343.85-057.36(477)

МЕРЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ СРЕДИ ПЕРСОНАЛА ОВД УКРАИНЫ: СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Рассмотрены основные направления превенции преступлений среди персонала органов внутренних дел, касающихся социально-психологических аспектов работы с личным составом.

Вопросы превенции правонарушений, совершаемых персоналом ОВД Украины, были предметом отдельного рассмотрения в работах Н.И. Ануфриева, А.М. Бандурки, В.П. Ворушило, А.П. Нагорного, А.В. Негодченко, А.С. Новакова, Е.Е. Синявской. При этом социально-психологические аспекты профилактической работы с личным составом освещались в относительно немногочисленном ряде исследований Д.А. Кобзина, В.С. Медве-

дева, С.В. Петкова, С.С. Сливки, И.В. Строкова, Т.С. Ткаченко. Указанные работы, однако, посвященные отдельным аспектам специальной и индивидуальной превенции, не ставили целью создание комплексной стратегии предупреждения преступлений среди работников ОВД. Поэтому научная новизна положений данной публикации заключается, прежде всего, в попытке разработки ведомственной модели предупреждения правонарушений в той ее